

DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2024.02.272> JEL classification: G21, L26, H81
UDC: 336.77:334.012.63(477)

Сергій ПІДГАЄЦЬ

старший викладач,
кафедра фінансів, банківської справи та страхування,
Вінницький навчально-наукового інституту економіки,
Західноукраїнський національний університет, Україна
E-mail: psv0387@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-3208-7668

ФІНАНСОВО-КРЕДИТНІ ВАЖЕЛІ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

АНОТАЦІЯ

В статті проаналізовано фінансово-кредитні важелі підтримки розвитку малого підприємництва в Україні в умовах воєнного стану. Зокрема, розглянуто податкові пільги, спрощену систему оподаткування та державні програми підтримки, такі як «Доступні кредити 5-7-9». Також проаналізовано їх роль в контексті підтримки малого підприємництва під час війни.

Метою статті є дослідження сучасного стану фінансово-кредитних механізмів підтримки малого підприємництва України в умовах воєнного стану та розробка інструментів модернізації такої підтримки з урахуванням макроекономічних та військово-політичних викликів.

Методологія. В процесі дослідження використано загально-наукові методи пізнання, а саме: методи аналізу та синтезу для оцінки сучасного стану малого бізнесу та його викликів; порівняння – для аналізу ефективності різних фінансово-кредитних механізмів; контент-аналізу – для оцінки впливу податкових пільг та державних програм на стійкість малого бізнесу; узагальнення – для формування рекомендацій щодо удосконалення фінансово-кредитної підтримки.

Результати. Доведено, що запроваджені податкові пільги значно зменшили податкове навантаження на малий бізнес, сприяючи його стабільності в умовах воєнного стану. Запроваджені державні грантові програми та програма, «Доступні кредити 5-7-9», забезпечили додаткові фінансові ресурси для підприємців, що позитивно позначилося на їх операційній діяльності. Обґрунтовано шляхи модернізації існуючих державних грантових та кредитних програм підтримки малого бізнесу з врахуванням необхідності стимулювання розвитку переробної промисловості, забезпечення енергетичної безпеки та розвитку військово-промислового комплексу.

Ключові слова: мале підприємництво; воєнний стан; фінансово-кредитні важелі; податкові пільги; державна підтримка; спрощена система оподаткування; міжнародна фінансова допомога.

Вступ

Мале підприємництво відіграє ключову роль в економічному розвитку України, забезпечуючи робочі місця, стимулюючи інновації та сприяючи зростанню ВВП. Однак, у зв'язку з воєнним станом, який триває в країні, малий бізнес стикається з численними викликами. Воєнні дії спричиняють руйнування

інфраструктури, обмежують доступ до ресурсів, створюють нестабільність на ринку та знижують купівельну спроможність населення. В таких умовах, підприємці потребують додаткових фінансово-кредитних важелів для підтримки та розвитку свого бізнесу.

Проблема полягає в тому, що традиційні фінансові інструменти, такі як банківські

© Сергій Підгаєць, 2024

Отримано: 06.05.2024 р.

Рекомендовано до друку: 16.05.2024 р.

Опубліковано: 29.05.2024 р.

Ця стаття розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0, яка дозволяє необмежене повторне використання, розповсюдження та відтворення на будь-якому носії, за умови правильного цитування оригінальної роботи.

Як цитувати: Підгаєць С. Фінансово-кредитні важелі розвитку малого підприємництва України в умовах воєнного стану. *Економічний аналіз*. 2024. Том 34. № 2. С. 272-281. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2024.02.272>

кредити, стають менш доступними через високі ризики, пов'язані з воєнними діями. Багато підприємців зіштовхуються з відмовами в наданні кредитів або зі збільшенням відсоткових ставок, що ускладнює їхні фінансові можливості. Додатково, обмежений доступ до міжнародних ринків капіталу та зниження інвестиційної привабливості України поглиблюють фінансові проблеми малого бізнесу.

Відсутність належної підтримки з боку держави та міжнародних фінансових інституцій посилює вразливість малих підприємств перед економічними та соціальними наслідками війни. Без ефективних фінансово-кредитних важелів багато малих підприємств ризикують припинити свою діяльність, що може призвести до значних втрат робочих місць і зменшення економічної активності в країні.

Таким чином, існує нагальна потреба в розробці та впровадженні ефективних фінансово-кредитних механізмів, які б забезпечили підтримку малого підприємництва в умовах воєнного стану, що включає надання пільгових кредитів, грантів, розробку програм фінансової допомоги, а також залучення міжнародної підтримки. Вирішення цієї проблеми є критично важливим для збереження економічної стабільності та подальшого розвитку малого підприємництва в Україні.

У фаховій науковій літературі України проблематиці фінансово-кредитних механізмів підтримки малого бізнесу присвячено ряд досліджень. Зокрема, Варцаба В. І. [1] аналізує банківське фінансування малого і середнього бізнесу, підкреслюючи необхідність розширення доступу до кредитних ресурсів. Дикань В. та Фролова Н. [2] розглядають напрями та інструменти державної підтримки малого та середнього бізнесу в умовах воєнного часу, наголошуючи на адаптації політик до нових умов. Жаворонок А. В. [3] досліджує сучасний стан кредитування малого бізнесу та його роль у розвитку національної економіки, вказуючи на ключові проблеми та шляхи їх вирішення. Лапішко М. Л. та Косик В. Ю. [4] досліджують здобутки та проблеми державної підтримки кредитування малого та середнього бізнесу, вказуючи на важливість вдосконалення існуючих програм.

Пілевич Д. [5] у своїй роботі розглядає проблеми та перспективи державної підтримки малого бізнесу в Україні, акцентуючи увагу на необхідності ефективних фінансово-кредитних механізмів. Черничко Т. та Михайляк Г. [6] акцентують увагу на інструментах підтримки розвитку малих підприємств, підкреслюючи роль інноваційних підходів у забезпеченні стійкості бізнесу.

Незважаючи на значний обсяг проведених досліджень, низка проблем залишається невирешеною. Зокрема, потребують додаткового аналізу питання ефективної інтеграції міжнародної фінансової допомоги, впровадження цифрових фінансових технологій (фінтех) для покращення доступу до фінансів, а також розробки спеціалізованих програм підтримки, орієнтованих на підприємства, що працюють в умовах високих ризиків. Крім того, важливо дослідити вплив нових інструментів фінансово-кредитної підтримки на стійкість та розвиток малого бізнесу в довгостроковій перспективі, враховуючи специфіку воєнного стану та пов'язані з ним виклики.

Мета статті

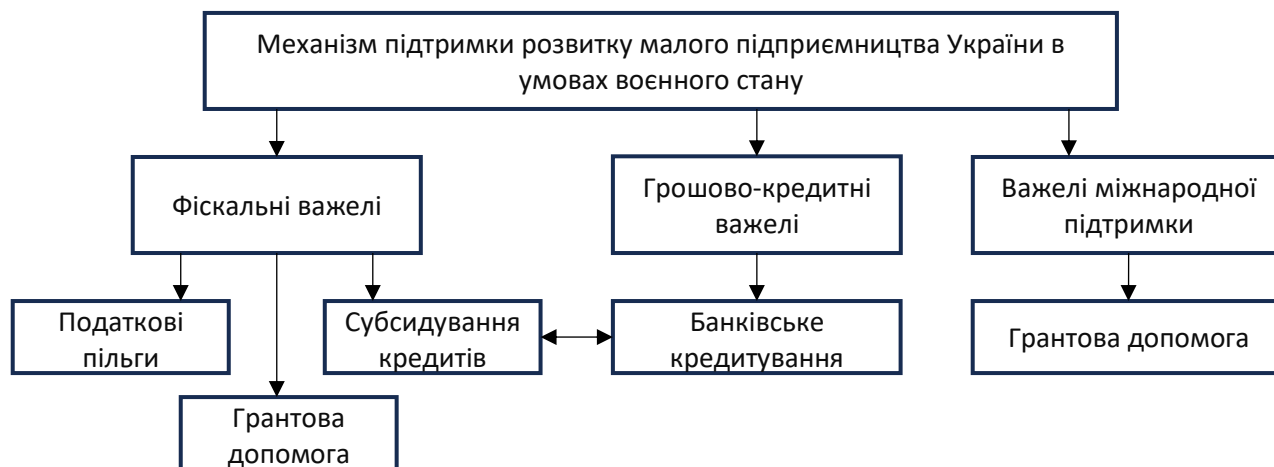
Метою даного дослідження є аналіз сучасного стану фінансово-кредитних механізмів підтримки малого підприємництва України в умовах воєнного стану та розробка інструментів модернізації такої підтримки з урахуванням макроекономічних та військово-політичних викликів.

Виклад основного матеріалу дослідження

Досліджуючи роль держави в системі підтримки розвитку малого підприємництва України в умовах воєнного стану, зауважимо, що така роль є визначальною, адже саме Урядом було вжито невідкладних заходів щодо запровадження податкових пільг, спрощення регулятивних процедур, підтримка банківського кредитування через державну програму «Доступні кредити 5-7-9» на початку повномасштабного вторгнення росії. Однак, окрім прямої участі держави у підтримці малого підприємництва варто відмітити також комерційні банки та міжнародну безповоротну фінансову допомогу від різних іноземних фондів.

Загалом, механізм підтримки розвитку малого підприємництва України в умовах

воєнного стану можна відобразити таким чином (рис. 1).

Рис. 1. Механізм підтримки розвитку малого підприємництва України в умовах воєнного стану

Власна розробка автора.

Аналізуючи окреслені важелі підтримки розвитку малого підприємництва України в умовах воєнного стану, варто зазначити, що фіскальні важелі є домінуючими. Так, з метою підтримки малого бізнесу на початку повномасштабного вторгнення росії було оперативне прийнято Закони України № 2118-IX від 03.03.2022 [7], № 2120-IX від 15.03.2022 [8] та № 2142-IX від 24.03.2022 [9], які передбачили ряд важливих для малого бізнесу податкових і митних пільг.

Відповідно до прийнятих законів під час воєнного стану та протягом 12 місяців після його припинення фізичні особи-підприємці (зокрема платники єдиного податку), особи, які провадять незалежну професійну діяльність, та члени фермерського господарства мають право не нараховувати та не сплачувати ЄСВ за себе. Крім того, встановлено мораторій на проведення перевірок щодо сплати ЄСВ, і протягом цього періоду платникам ЄСВ не нараховується пеня, та не застосовуються штрафні санкції за несплату або несвоєчасну сплату ЄСВ. Сплата єдиного податку для ФОП 1-2 груп є добровільною, а звільнення від подання декларації діє за період несплати податку.

Пільга щодо звільнення від сплати ЄСВ, на наш погляд, стала досить суттєвим важелем підтримки діяльності як фізичних осіб-

підприємців, так і фермерських господарств в умовах стиснення споживчого попиту та втрати клієнтів, адже дозволила підприємцям зменшити свої операційні витрати, що є особливо важливим у період економічної нестабільності. Звільнення від сплати ЄСВ сприяло збереженню робочих місць, оскільки підприємці мали можливість перенаправити вивільнені кошти на виплату заробітних плат та підтримку своєї діяльності. Крім того, мораторій на перевірки та відсутність штрафних санкцій за несплату ЄСВ створили більш сприятливі умови для функціонування бізнесу, що дозволило багатьом підприємцям уникнути банкрутства та продовжувати свою діяльність навіть у складних умовах воєнного стану. Таке рішення також допомогло зменшити фінансовий тиск на підприємства, що дало їм можливість адаптуватися до нових ринкових умов і зберегти свою конкурентоспроможність.

Окрім пільги щодо сплати ЄСВ з 1 квітня 2022 року до припинення воєнного стану всі юридичні та фізичні особи-підприємці з оборотом до 10 млрд грн на рік мають право використовувати спрощену систему оподаткування та сплачувати 2% єдиного податку з обороту. Така альтернатива сплати ПДВ та податку на прибуток не доступна для підприємців, які займаються гральним бізнесом, виробництвом, експортом та

імпортом підакцизних товарів, видобутком корисних копалин, фінансами і страхуванням, а також для підприємців-нерезидентів.

Запроваджена пільга сприяла підвищенню ліквідності підприємств, що дозволило їм зосередитися на підтримці операційної діяльності та адаптації до складних умов воєнного часу. Пільга була скасована з 1 серпня 2023 року, але за час її дії вона значно підтримала стійкість малого бізнесу в Україні.

Однією з податкових пільг, якою користується малий бізнес в Україні в умовах воєнного стану є звільнення від плати за землю, екологічного податку та податку на нерухомість. Так, з 1 березня 2022 року по 31 грудня року, наступного за роком припинення воєнного стану, не нараховується та не сплачується плата за землю на територіях, де ведуться бойові дії або які тимчасово окуповані. Також звільняється від сплати екологічного податку утворення радіоактивних відходів на цих територіях. Податок на нерухомість не нараховується за об'єкти житлової та нежитлової нерухомості, які розташовані на територіях бойових дій або стали непридатними для проживання через військову агресію. Впровадження такої пільги також спрямоване на вивільнення додаткових коштів для ведення операційної діяльності українським бізнесом у складних умовах воєнного часу.

Щодо митних пільг, то варто відмітити пільгу відповідно до якої, від ввізного мита звільняються всі суб'єкти господарювання, від оподаткування ПДВ - суб'єкти господарювання, які зареєстровані платниками єдиного податку I, II та III (крім тих, що сплачують 3% доходу у разі сплати ПДВ) груп, окрім тих, хто ввозить товари та транспортні засоби з країни-агресора або з тимчасово окупованої території. Пільги також не стосуються таких товарів як алкогольні напої та тютюнові вироби.

З 1 липня 2022 року така пільга була скасована через значні втрати державного бюджету [10]. Разом з тим, зауважимо, що механізм застосування пільги щодо безмитного ввезення автомобілів був дещо викривлений на практиці, адже початкова мета пільги – звільнення від ввізного мита для автомобілів, які ввозяться для потреб Сил оборони. Разом з тим, на практиці, ввезення автомобілів за

нульовим митним тарифом було дозволено всім, а в умовах низької купівельної спроможності населення України попит на вживані автомобілі з Європи суттєво зріс. Відміна пільги, безумовно, мала позитивний вплив на доходи державного бюджету, однак її варто було залишити як для Сил оборони, так і для малих підприємств, що імпортують комерційний транспорт (вантажні автомобілі, трактори, комбайни тощо), адже дуже багато бізнесу втратило техніку внаслідок бойових дій.

Загалом, оцінюючи податкові і митні пільги як важелі фіскальної підтримки малого підприємництва України в умовах війни, зауважимо, що завдання власне підтримки було виконано, однак застосування податкових і митних пільг повинно бути спрямоване на розвиток малого бізнесу з позицій стимулювання переробки та виробництва з високою часткою доданої вартості. Відтак, в період воєнного стану пропонуємо впровадити пільги для єдиного податку для фізичних осіб підприємців та юридичних осіб, а також для податку на прибуток для малих підприємств, які займаються переробкою, адже розширення переробної промисловості є основним чинником розвитку національної економіки в цілому, а в умовах воєнного стану зокрема. Тому всі податкові пільги повинні бути спрямовані на стимулювання переробного господарства. Особливе місце в ланцюжку створення доданої вартості і розвитку переробної промисловості має зайняти переробне сільське господарство, тобто борошно-мельна промисловість, виробництво соняшникової олії, виробництво біодобавок, виробництво біогазу та розвиток біоенергетики, розвиток тваринництва тощо. Такий підхід розвитку аграрного сектору (в тому числі сімейних ферм і малих фермерських господарств) суттєво знизить його залежність від перебоїв у роботі логістичних маршрутів під час війни, а експорт готової сільськогосподарської продукції в разі підвищить доходи виробників.

Окрім фіскальних важелів підтримки малого підприємництва України в умовах воєнного стану варто відмітити державну грантову допомогу, що реалізується в рамках державної програми «Робота». Оцінюючи державні грантові програми для малого бізнесу

зауважимо, що вони дозволяють забезпечити комплексну підтримку малого підприємництва не залежно від спрямування його діяльності, адже грант в розмірі 150-250 тис грн може бути наданим як підприємствам сфери торгівлі, так і підприємствам, які займаються переробкою. На наш погляд, для підвищення стимулюючого ефекту від таких програм доцільно запровадити значно більші суми гранту для фізичних осіб-підприємців та малих підприємств, які займаються переробкою, адже на сьогоднішній день сума гранту складає лише 8 млн грн або 200 тис дол США, що є недостатнім для розвитку виробничого комплексу, закупівлі обладнання та забезпечення енергонезалежності об'єкта виробництва. Відтак доцільніше 8 млн грн зробити нижньою межею гранту, а 40 млн грн – верхньою. Тоді товариства з обмеженою відповідальністю, де працюють 10-20 працівників зможуть скористатися грантом більшого розміру і створити цілі виробничі комплекси. При цьому, величина гранту повинна також враховувати локалізацію виробництва і передбачати суттєву частку у виробництві вітчизняних комплектуючих, що мультиплікує ефект державної підтримки переробної галузі.

Позитивної оцінки заслуговують державні грантові програми на сад (грант до 400 тис на гектар) та на теплицю (грант до 7 млн грн), які створюють можливості для розвитку садівництва і тепличного господарства. Разом з тим, зауважимо, що розміри грантів повинні враховувати динаміку валютного курсу з метою відповідності ціновим тенденціям на імпортне обладнання, яке в основному використовується в сільському господарстві.

Що ж стосується субсидування банківських кредитів, то держава в цьому компоненті підтримки малого бізнесу також бере активну участь в рамках програми «Доступні кредити 5-7-9». Варто зауважити, що дана програма має чіткий вектор стимулювання переробної промисловості, адже програма спрямована на підтримку кредитування таких цілей:

- інвестиційні цілі;
- фінансування оборотного капіталу ММСП
- фінансування ММСП — сільськогосподарських товаровиробників

для провадження сільськогосподарської діяльності;

- фінансування суб'єктів підприємництва, що провадять діяльність у сфері переробної промисловості за всіма видами економічної діяльності (основний КВЕД) секції С Національного класифікатора України;
- відбудова зруйнованих внаслідок військової агресії основних засобів ММСП;
- підтримка ММСП шляхом пролонгації діючих кредитів, наданих для фінансування оборотного капіталу;
- фінансування суб'єктів підприємництва, які здійснюють енергосервіс, експлуатацію генеруючих установок, установок зберігання енергії, електрозарядної інфраструктури та малих систем розподілу індустриальних парків [11].

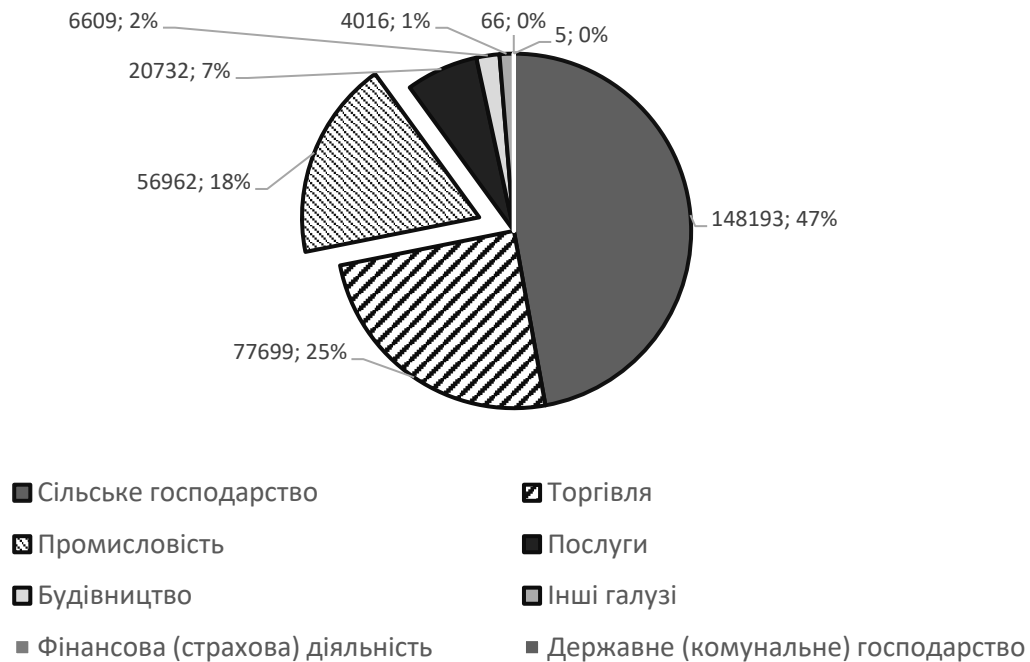
Однак, на практиці, основні обсяги наданих кредитів за програмою «Доступні кредити 5-7-9» спрямовані на фінансування оборотних коштів, а також тих галузей економіки, які мають найвищий рівень рентабельності (рис. 2).

Аналізуючи структуру банківського кредитування економіки України в рамках державної програми «Доступні кредити 5-7-9» зауважимо, що кредитування промисловості (яка в основному є переробною галуззю економіки) займає лише 18% в усьому кредитному портфелі програми. Тобто цілі щодо розвитку переробної промисловості не виконуються.

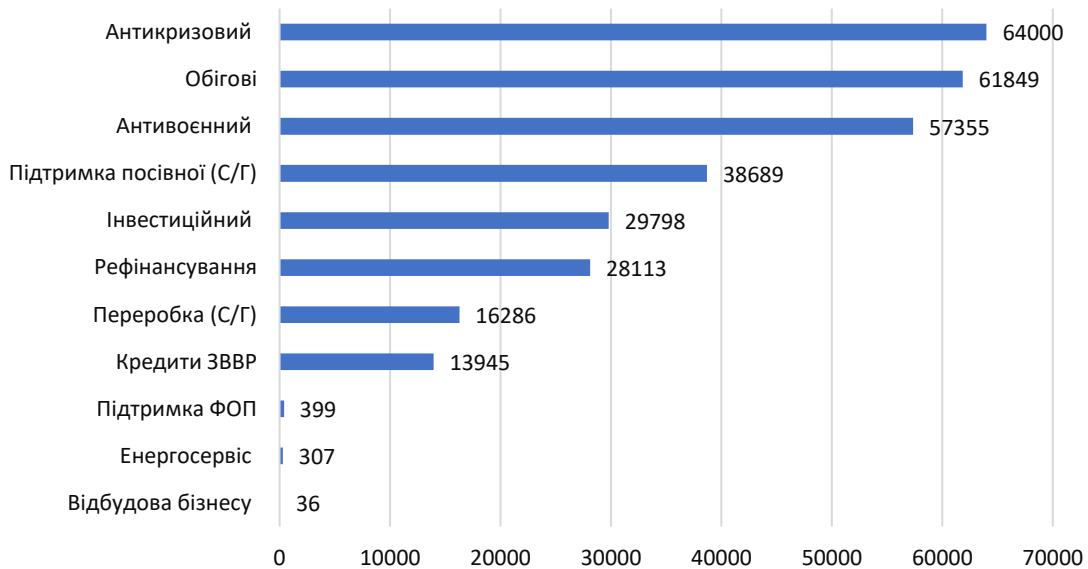
Досліджуючи структуру державної програми «Доступні кредити 5-7-9» за цілями кредитування, зауважимо, що 59% коштів за весь час дії програми спрямовано на підтримку операційної діяльності, адже цим цілям відповідають антикризові, антивоєнні та обігові кредити (рис. 3).

Дані рисунку 3, свідчать про те, що обсяг коштів на інвестиційні кредити, які задекларовані в умовах програми «Доступні кредити 5-7-9», як основні займають лише 9,5% від сукупного обсягу, а кредити в переробну промисловість (в т. ч. переробне сільське господарство) – 5,2%. Такі тенденції підкреслюють неефективність програми «Доступні кредити 5-7-9» з позицій підтримки розвитку переробної промисловості та

капітальних інвестицій, що вимагає її корекції в умовах воєнного стану.

Рис. 2. Обсяги та частка кредитування економіки України за програмою «Доступні кредити 5-7-9»
Побудовано автором за даними [11].

Рис. 3. Структура цільового кредитування в рамках програми «Доступні кредити 5-7-9»
Побудовано автором за даними [11].

Разом з тим, варто відзначити значні обсяги кредитування галузі сільського господарства мотивуючи забезпеченням продовольчої безпеки в умовах війни та підтримки посівної,

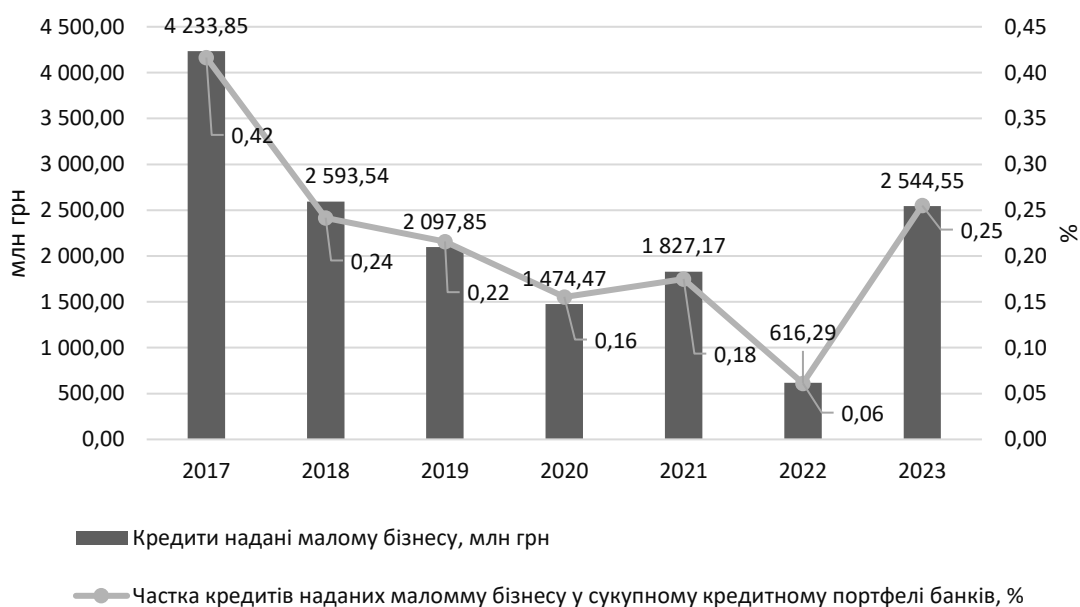
однак зауважимо, що рентабельність сільського господарства, яке в основному є сировинним, найвища серед галузей економіки, а отже використання субсидованих

кредитів для його розвитку є сумнівним. Інша справа, коли такі кредити були спрямовані на розвиток борошномельного сектору, біогазу, біодобавок, хлібобулочних виробів, тваринництва та інших секторів сільського господарства з високою часткою доданої вартості.

Відтак, корекція програми «Доступні кредити 5-7-9» повинна забезпечити збільшення пільгового кредитування переробної промисловості, а також сектору енергетики і військово-промислового комплексу. Наприклад, кредитування придбання газогенераторів та дизельних генераторів для бізнесу, будівництва сонячних і

вітрових електростанцій, будівництва виробничих комплексів та тваринницьких ферм, виробництва дронів та іншої зброї тощо. В такому випадку зростатиме рівень економічної складності національної економіки, що призведе до створення нових робочих місць, впровадження інновацій, створення нових зразків зброї та наближення перемоги над агресором.

Зосереджуючи увагу на грошово-кредитних важелях підтримки малого підприємництва в Україні поза межами державних програм субсидування кредитів, відмітимо негативні тенденції в цьому контексті (рис. 4).

Рис. 4. Динаміка банківського кредитування малого підприємництва України у 2017-2023 роках

Побудовано автором за даними Національного банку України [12].

Дані рисунку 4 відображають негативні тенденції банківського кредитування суб'єктів малого підприємництва в Україні, що пов'язано, на наш погляд, з добре відомими проблемами: відсутність або низька ліквідність предмету застави, високий рівень ризиків, низька якість фінансової звітності, низький рівень конкурентоспроможності, орієнтація банків на вкладення у високоприбуткові та безризикові депозитні сертифікати Національного банку України.

Одним із інструментів стимулювання банківського кредитування малого підприємництва в умовах війни можуть бути

державні гарантії за банківськими кредитами, які доцільно ґрадувати за цільовим спрямуванням, де найвищі гарантії будуть застосовуватися для інвестиційних кредитів і кредитів в переробну промисловість. Механізм надання гарантій може бути різний, однак доцільніше організувати його спільно з Фондом розвитку підприємництва за аналогією до державної програми «Доступні кредити 5-7-9».

Що ж стосується міжнародної грантової допомоги для малого бізнесу, то на сьогоднішній день вона практично згорнута і централізовано не надається, однак у 2022-

2023 роках було надано декілька тисяч грантів в рамках програми EU4Business [13].

Таким чином, підсумовуючи наведене вище, можна зробити висновок про те, що механізм підтримки розвитку малого підприємництва України через фіскальні та грошово-кредитні важелі створений та активно функціонує, однак потребує постійної адаптації і удосконалення до вимог часу. Зокрема необхідним є збільшення обсягів фінансування, грантів та кредитів для підприємств сектору переробної промисловості. Особливо необхідно відкоригувати фінансові програми для підприємств сільського господарства з метою розвитку аграрної переробки та зменшення

залежності від руйнування чи блокади логістичної інфраструктури, а також кон'юнктури міжнародних ринків аграрної сировини. Впровадження державних гарантій за банківськими кредитами для малого бізнесу можуть мати позитивний ефект для масштабування фінансової підтримки малих підприємств.

Перспективними напрямками дослідження в контексті фінансово-кредитних важелів підтримки малого бізнесу можуть бути проблеми пов'язані із фінансуванням механізмів виробничих об'єднань та виробничих кооперативів суб'єктів малого бізнесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Варцаба В. І. Державна підтримка та банківське фінансування малого і середнього бізнесу в Україні. *Приазовський економічний вісник*. 2022. Вип. 1. С. 93-99.
2. Дикань В., Фролова Н. Напрями та інструменти державної підтримки розвитку малого та середнього бізнесу в Україні у воєнний час. *Економіка та суспільство*. 2022. №38. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-56>.
3. Жаворонок А.В. Сучасний стан кредитування малого бізнесу та його роль у розвитку національної економіки. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2022. №2. С. 158-177.
4. Лапішко М. Л., Косик В. Ю. Державна підтримка кредитування малого та середнього бізнесу: здобутки та проблеми. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2021. Вип. 5. С. 135-141.
5. Пілевич Д. Державна підтримка розвитку малого бізнесу в Україні. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2021. № 3. С. 110-122.
6. Черничко Т., Михайляк Г. Інструменти підтримки розвитку підприємств малого бізнесу. *Економіка та суспільство*, 2023. №49. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-43>.
7. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану: закон України від 03.03.2022 № 2118-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-20#Text>
8. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: закон України від 15.03.2022 № 2120-IX. URL:
9. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану: закон України від 24.03.2022 № 2142-IX. URL:
10. Пільги на ввезення автомобілів скасовані. Що буде далі? URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/06/22/688417/>.
11. Доступні кредити 5-7-9%. Фонд розвитку підприємництва. URL: <https://bdf.gov.ua/programs/dostupni-kredyty-5-7-9>.

12. Кредити, надані депозитними корпораціями (крім Національного банку України) іншим фінансовим корпораціям, за розміром суб'єкта господарювання та видами валют. Національний банк України. URL: EU4Business. Розвиваємо малий та середній бізнес в Україні. URL: <https://eu4business.org.ua>.

REFERENCES

1. Vartsaba, V. I. (2022). State support and bank financing of small and medium-sized businesses in Ukraine. *Pryazovsky Economic Bulletin*, 1, 93-99.
2. Dykan, V., & Frolova, N. (2022). Directions and tools of state support for the development of small and medium-sized businesses in Ukraine during the war. *Economy and Society*, 38. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-56>
3. Lark, A. V. (2022). The current state of small business lending and its role in the development of the national economy. *Actual Problems of the Economic Development of the Region*, 2, 158-177.
4. Lapishko, M. L., & Kosyk, V. Yu. (2021). State support for crediting of small and medium-sized businesses: achievements and problems. *Eastern Europe: Economy, Business and Management*, 5, 135-141.
5. Pilevich, D. (2021). State support for the development of small business in Ukraine. *Problems and Prospects of Economics and Management*, 3, 110-122.
6. Chernychko, T., & Mykhaylyak, G. (2023). Tools for supporting the development of small business enterprises. *Economy and Society*, 49. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-43>
7. On amendments to the Tax Code of Ukraine and other legislative acts of Ukraine regarding the peculiarities of taxation and reporting during the period of martial law: Law of Ukraine dated 03.03.2022 No. 2118-IX. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-20#Text>
8. On amendments to the Tax Code of Ukraine and other legislative acts of Ukraine regarding the application of norms during the period of martial law: Law of Ukraine dated 03.15.2022 No. 2120-IX.
9. On amendments to the Tax Code of Ukraine and other legislative acts of Ukraine regarding the improvement of legislation for the period of martial law: Law of Ukraine dated 03/24/2022 No. 2142-IX.
10. Privileges on the import of cars have been cancelled. What happens next? Retrieved from: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/06/22/688417/>
11. Entrepreneurship Development Fund. (n.d.). Available loans 5-7-9%. Retrieved from <https://bdf.gov.ua/programs/dostupni-kredyty-5-7-9>
12. National Bank of Ukraine. (n.d.). Loans granted by depository corporations (except the National Bank of Ukraine) to other financial corporations, by size of business entity and types of currencies. Retrieved from <https://eu4business.org.ua>.

Sergii Pidhaiets, Senior Lecturer, Department of Finance, Banking, and Insurance, Vinnytsia Educational and Scientific Institute of Economics, West Ukrainian National University, Ukraine

Financial and credit levers for the development of small entrepreneurship in Ukraine under martial law

Abstract

The article analyzes the financial and credit levers of support for the development of small entrepreneurship in Ukraine under martial law. In particular, tax benefits, a simplified taxation system, and state support programs such as "Affordable Loans 5-7-9" are considered. Their role in the context of supporting small entrepreneurship during the war is also analyzed.

The purpose of the article is to study the current state of financial and credit mechanisms for supporting small entrepreneurship in Ukraine under martial law and to develop tools for modernizing such support, taking into account macroeconomic and military-political challenges.

Methodology. In the research process, general scientific methods of cognition were used, namely: methods of analysis and synthesis to assess the current state of small business and its challenges; comparison – to analyze the effectiveness of various financial and credit mechanisms; content analysis – to assess the impact of tax benefits and state programs on the stability of small businesses; generalization – to formulate recommendations for improving financial and credit support.

Results. It has been proven that the introduced tax benefits significantly reduced the tax burden on small businesses, contributing to their stability under martial law. The introduced state grant programs and the "Affordable Loans 5-7-9" program provided additional financial resources for entrepreneurs, positively affecting their operational activities. The paths for modernizing existing state grant and credit support programs for small businesses are substantiated, taking into account the need to stimulate the development of the processing industry, ensure energy security, and develop the military-industrial complex.

Keywords: small entrepreneurship; martial law; financial and credit levers; tax benefits; state support; simplified taxation system; international financial assistance.

Cite as: Pidhaiets, S. (2024). Financial and credit levers for the development of small entrepreneurship in Ukraine under martial law. *Economic analysis*, 34 (2), 272-281. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2024.02.272>